

”Gennem mine årer fosser fjeldenes store
elve” – Forestillinger om grønlandskhed
hos det grønlandske rockband Sume,
1973-1976

Af:
Mathias Nielsen
Historie

ABSTRACT: Sume var det første rockband til at synge på grønlandsk, og i deres tekster fra 1973-1976 udtrykker de sig ofte om grønlandskhed. Bandet giver udtryk for en essentialistisk forståelse af grønlandsk identitet som en naturlig, autentisk størrelse, der er truet af den danske kolonisering. Med forskellige perspektiver på essentialisme fra hhv. Doreen Massey og Gayatri Chakravorty Spivak viser jeg i artiklen, hvordan det fra forskellige teoretiske ståsteder er muligt at anskue Sumes essentialisme som enten hæmmende og ekskluderende eller som et nødvendigt våben i en politisk, antikolonial mobilisering.

NØGLEORD: grønlandskhed, rockmusik, postkoloniale studier, essentialisme, Sume

Indledning

Grønlænderne var oprindeligt et folk, som levede i pagt med naturen og solidarisk fællesskab med hinanden. Denne naturlige tilstand blev ødelagt af de danske koloniserere, som gennem deres undertrykkelse og udbytning medførte passivitet, modløshed og tab af identitet. Den voldsomme og skadelige udvikling i Grønland i 1950’erne og 1960’erne medførte en opvågning, og nu, i 1970’erne, stod grønslænderne med et ansvar for at finde tilbage til en autentisk grønlandsk livsform, tage skæbnen i egen hånd og gøre oprør mod den imperialistiske, kapitalistiske danske stat.

Dette er grundfortællingen om det grønlandske folk, som man finder den hos det grønlandske rockband Sume omkring de tre lp’er, de udgav i perioden 1973-1976, hvor de opnåede stor popularitet i Grønland og også en del opmærksomhed i Danmark. Citatet i artiklens titel stammer fra nummeret ”Aasarisseruttora”¹ (Sume 1974) og er et eksempel på bandets forestillinger om den stærke tilknytning til den grønlandske natur. Sume var en del af en bredere kulturel/politisk tendens i 1970’erne, hvor man søgte mod en forestillet oprindelig, autentisk grønlandsk identitet (Olsen 2005: 209-211). Sume var bannerførere for denne udvikling – de var det første rockband, der sang på grønlandsk, og dette var blot én af flere måder, hvorpå de udtrykte vigtigheden af at bevare og styrke grønlandskhed i kampen for frihed fra dansk kolonialisme.

Forskningen i Grønlands historie i anden halvdel af 1900-tallet er mangelfuld, og med denne artikel søger jeg at uddybe og nuancere den. Mit udgangspunkt, rockmusikken i 1970’erne, er hidtil ikke behandlet af faghistorikere, men der har været nogle musikvidenskabelige undersøgelser. Disse har primært beskæftiget sig med klassiske musikfaglige spørgsmål omkring melodik, harmonik, arrangement osv. De berører også spørgsmål om kultur og identitet, men tilgangen her er ikke uproblematisk. I første del af artiklen problematiserer jeg dette aspekt ved musikforskningen, og det er med udgangspunkt i blandt andet Michel Foucault, at jeg peger på en problematisk essentialisme i opfattelsen af grønlandskhed. Derefter introducerer jeg to forskellige teoretiske positioner og viser, hvordan de giver forskellige perspektiver på spørgsmål

¹ Højsommer

om identitet og essentialisme. Det drejer sig om en foucaultiansk antiessentialisme hos geograf Doreen Massey samt litterat og filosof Gayatri Chakravorty Spivak, som peger på, at essentialismen i en postkolonial kamp kan være et nødvendigt politisk våben. Herefter analyserer jeg tekster fra Sumes tre lp'er i perioden 1973-1976 samt interviewudtalelser med henblik på de forestillinger om grønlandskhed, der kommer til udtryk i deres virke. Slutteligt følger en diskussion, der viser, hvordan de to teoretiske ståsteder giver vidt forskellige bud på følgerne af en essentialistisk identitetsopfattelse i kampen for at nedbryde koloniale relationer.

Forskningsdiskussion og teoretisk tilgang

Omfanget af forskning i Grønlands historie er ikke stort, og særligt perioden omkring og efter daniseringen² har ikke været grundigt belyst, og oftest i bredere, politisk-historiske værker (Gulløv 2017; Sørensen 1983; Olsen 2005). Forskningen i grønlandsk musikhistorie i perioden 1950-2000 har næsten udelukkende beskæftiget sig med traditionelle musikfaglige spørgsmål. Min tilgangsvinkel er anderledes, mere fokuseret på krydsfeltet mellem identitet, kultur og magt, inspireret af poststrukturalistisk og postkolonial teori.

Musikvidenskaberne Brian A. Johansen og Birgit Lyngé har begge beskæftiget sig med den grønlandske musik i 1970'erne, og de har et tydeligt fokus på traditionelle musikvidenskabelige emner som melodik, harmonik, arrangement osv. De berører også sporadisk spørgsmål om identitet, kultur og sted, og her udviser de begge en problematisk essentialistisk tendens. Johansen betragter 1970'ernes rockmusik fra Grønland som grundlæggende ikke-grønlandsk (pga. det musikalske udtryk: rock). Hos Johansen er det tydeligt, at den grønlandske og vestlige kultur, selvom de nok kan sameksistere, er to afgrænsede størrelser (Johansen 1991: 65). Hos Lyngé finder man noget nær de samme opfattelser. Hun har endda opført et skema over forskellige faktoreres indflydelse på grønlandsk musik i 1970'erne, hvor hun skelner mellem grønlandsk kultur og "udenlandsk" kultur (Lyngé 1981: 123). Ordet 'udenlandsk' får lov at stå i citationstegn, som var det en kunstig/heuristisk kasse, hvorimod grønlandsk kultur kommer til at fremstå som en homogen og i høj grad virkelig klassificering, adskilt fra det 'udenlandske'.

² En omfattende reformperiode, der indledtes med indlemmelsen af Grønland som amt i Danmark i 1953, hvor man på mange områder forsøgte at få Grønland til at ligne Danmark mere

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

Det er med afsæt i Michel Foucaults tænkning om magt og viden, at jeg vurderer dele af Johansens og Lynges forskning som problematiske. Magt og viden er hos Foucault uløseligt forbundne (Foucault 2002: 42), og det forhold fører til en måde at tænke identiteter som værende flydende, historiske størrelser, der befinder sig i et altid aktivt forhandlingsrum. Man kan i store træk betegne Foucaults projekt som udbredelsen af denne tænkemåde – at nedbryde forestillinger om nødvendighed og essentielle identiteter (Heede 1992). Foucaults tænkning har også haft stor indflydelse indenfor postkoloniale studier, og dette kan blandt andet ses i den indiske historiker og statskundskaber Partha Chatterjees figur *rule of difference* (Hall 2000: 7), der bygger på idéen om, at det grundlæggende træk ved kolonialisme er racisme, forestillingen om den fundamentale forskel mellem essentielle identiteter – ’os’ og ’dem’. Racismen er essentialistisk og gør derfor vold på menneskers muligheder for at tænke og være noget andet. Derudover legitimerer den essentialistiske tolkning en mere konkret, materiel undertrykkelse (korporlig, økonomisk, osv.) af de koloniserede. I forlængelse af disse tanker må man se Brian Johansen og Birgit Lynges forskning som en problematisk essentialistisk fortsættelse af koloniale identitetsforestillinger, da de viderefører idéer om fundamentalt forskellige kulturer.

Forestillingen om national identitet, i dette tilfælde grønlandskhed, bunder bl.a. i en forestilling om sted. I geograften Doreen Masseys artikel ”A Global Sense of Place” (Massey 1994) bliver vi præsenteret for hendes forslag til, hvordan vi kan tænke steder på en ikke-essentialistisk måde. Verdens geografiske fragmentering og dertilhørende opløsninger af rum og grænser har ifølge Massey ført til en længsel efter sammenhæng mellem sted, *community* og identitet. Denne jagt efter stedet er blevet opfattet som reaktionær – som en søgen efter en idealiseret tid “when places were (supposedly) inhabited by coherent and homogeneous communities” (Massey 1994: 146), altså en form for essentialistisk, romantisk eskapisme, der hyppigt fører til nationalistiske bevægelser kamp for at ’gen’skabe denne forestillede fortid. Mange af dem, som ikke har kontrol med udviklingen, føler sig kastet rundt af globale kræfter uden modsvar. Dette fører ofte til en dyrkelse af det lokale sted, som er problematisk på den måde, at den indbefatter en forestilling om klart afgrænsede, homogene, essentielle identiteter, som står i et fiktivt modsætningsforhold til hinanden. For Massey (i en foucaultiansk ånd) er essentialismen

problematiske, da den er ekskluderende – begrænser muligheden for at indtage alternative identitetspositioner.

Massey foreslår en alternativ, ekstrovert fortolkning af sted: “In this interpretation, what gives a place its specificity is not some long internalized history but the fact that it is constructed out of a particular constellation of social relations, meeting and weaving together at a particular locus.” (Massey 1994: 154) Stedet skal altså ses som et skæringspunkt for forskelligartede kulturelle påvirkninger. Stedet er ikke statisk, men dannes og omdannes kontinuerligt. Stedet bærer ikke en monolitisk, homogen identitet, men er fuldt af interne konflikter. Stedet kan stadig have en unik karakter og et specifikt særpræg, men i stedet for en essentiel, statisk kerne er det specifikt for stedet den måde, det har lagt rum til mødet mellem forskelligartede sociale relationer (Massey 1994: 156). Dermed kan man have en identitetsforståelse, der giver plads til uendeligt mange måder at tænke og være på.

Denne teoretiske tilgang benytter musikvidenskaber Andreas Otte sig af i sin forskning i grønlandsk populærmusik fra de sidste par årtier. Han beskriver, hvordan musikken efter Sume i en lang periode bar et specifikt grønlandsk præg, især i form af sproget. Når man kommer frem til 2000 sker der dog en ændring, hvor den nye generation synger på engelsk og, hvor medlemmerne af scenen selv tolker deres musik som et tegn på, at man indgår på lige fod i en bredere vestlig modernitet (Otte 2015). Hjemmestyret har i de store linjer bibeholdt en essentialistisk opfattelse af grønlandskhed, hvorimod man i populærmusikscenen finder ”en anden identitetsdiskurs baseret på forestillinger om grønlandsk identitet som noget mere inkluderende, komplekst og erfaringsbaseret.” (Otte 2012: 52) Det er dette blik for identitet og kultur som en kontinuerligt genforhandlet størrelse, jeg forsøger at føre tilbage til Sume i 1970’erne, hvor essentialistiske forestillinger om sted og identitet kommer hyppigt til udtryk, men hidtil ikke er belyst i forskningen.

Gayatri Chakravorty Spivak er en betydningsfuld kritisk teoretiker, der især har haft stor indflydelse indenfor postkoloniale studier, og hendes tanker kan give et andet billede af de politiske implikationer af Sumes virke. Hendes arbejde er i høj grad inspireret af de franske poststrukturalister som Foucault og Deleuze, omend hun tager et opgør med og retter en marxistisk kritik mod disse. Her vil jeg give et rids af hendes tanker om den antikoloniale

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

stemme, essentialisme, og hvordan hun kritiserer foucaultianismen i ”Can the Subaltern Speak?” (Spivak 1988 A) og ”Subaltern Studies: Deconstructing Historiography” (Spivak 1988 B).

Ligesom Edward Said, en af ophavsmændene til postkoloniale studier, holder Spivak fast i, at al vestlig intellektuel produktion om de koloniserede områder har været led i en interesseret, politisk-økonomisk dominansproces (Said 1978: 2-3). Selv det foucaultske projekt med dets mål om udviskning af faste identiteter beskriver hun som styrkende for vestens dominans: Det skjuler og beskytter vestens hegemoni fremfor at blottlægge og destabilisere. De franske poststrukturalister er ikke frisættere, men producenter af ideologi,³ medskyldige i at forstærke vestens hegemoniske position i den globale arbejdsdeling. I al vestlig vidensproduktion optræder den koloniserede verden som vestens Anden, som det vestlige subjekts skygge (Spivak 1988 A: 271, 277, 280).

Kolonisatorernes vidensformer er blevet privilegeret fremfor de førkoloniales, som er blevet direkte udslettet (*subjugated knowledge*) af den grundlæggende epistemiske omvæltning, som koloniseringen har medført. Som koloniseret undersåt bliver man også uddannet i kolonisatorernes vidensformer, opdraget til at arbejde for kolonisatorernes interesser, at optræde som vestens Anden, som perifer og sekundær. Dermed har det koloniserede folk mistet en stemme, som kunne forene i kampen mod undertrykkelsen (Spivak 1988 A: 283; Spivak 1988 B: 12).

Spivak anklager Foucault for ikke at drage konsekvensen af poststrukturalismens syn på magt/viden og tage side i den magtkamp, som vidensproduktionen er. Den intellektuelle kan ikke bare blottlægge epistemet. Denne position tjener blot til at skjule dominansforhold i den internationale arbejdsdeling og derved forstærke (neo)kolonialismen og udbytningen. Man kan ikke bare bryde ned, men må også bygge et alternativ op: Hun insisterer på, at man som intellektuel er nødsaget til at tage del i en ”counterhegemonic ideological production” (Spivak 1988 A: 275). I denne proces kan det være gavnligt at benytte sig af en strategisk essentialisme. Spivak er som Foucault afvisende overfor idéen om, at mennesker eller grupper af mennesker er

³ I marxistisk forstand: den herskende klasses idémæssige magtinstrument for samfundets reproduktion (Loftager 2018).

styrede af en essentiel kerne, men at folks (og dermed også koloniseredes) handlinger er forårsaget af et større netværk af magtrelationer. Den strategiske essentialisme (i Spivaks indiske tilfælde) er bevægelsen, hvorved man genkalder de koloniseredes bevidsthed ud fra sporene i myndighedernes dokumenter for at finde en radikal, antikolonial stemme (Spivak 1988 B: 12). I min artikel inddrager jeg Spivaks tænkning om essentialisme for at få et andet perspektiv på problematikken end det foucaultianske, hvilket stiller Sumes budskaber i 1970'erne i et andet lys.

Naturfolk og fangerkultur – forestillinger om grønlandskhed gennem historien

Generelt blev grønlænderne i 1700- og 1800-tallet beskrevet som primitive naturfolk, hvis livsform var centreret omkring fangsten i en form for urkommunistisk fællesskab i harmoni med naturen (Marquardt 2011). Denne samfundsorden betragtede de danske kolonister som særligt sårbar, og Søren Rud beskriver i "Governance and Tradition in Nineteenth-century Greenland", hvordan danskernes opfattelse af den traditionelle, autentiske grønlandske levevis blev central i udformningen af koloniale styringsteknikker. Hos Rud er opfattelsen af en autentisk (og dermed essentiel) grønlandskhed en forudsætning for de koloniale strategier i anden halvdel af 1800-tallet. Han påpeger også, at et ensidigt fokus på og decideret dyrkelse af bestemte dele af grønlandsk 'tradition' har haft en indvirkning på senere opfattelser af det grønlandske i dansk populærkultur (Rud 2013). Som jeg viser senere i artiklen, gjorde dette sig også gældende indenfor grønlandsk rockmusik i 1970'erne: Det essentialistiske syn på grønlænderne som naturfolk levede videre 100 år senere, nu hos grønlænderne selv.

I 1861 grundlagdes *Atuagagdliutit*,⁴ den første grønlandske avis. Den havde en grønlandsk redaktør, og heri fik grønlænderne et vigtigt forum for offentlig debat. Der var en relativt stor kommunikation af forestillinger om grønlandsk identitet, og indtil 1900 var der relativt stor enighed om denne: Den ideelle grønlænder var fanger og god kristen, hvilket var noget nær identisk med danskernes ideal (K. Langgård 2011). I begyndelsen af 1900-tallet begyndte man

⁴ Grønlandsposten

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

at have en debat blandt den grønlandske elite i *Atuagagdliutit* om Grønlands fremtid. Debattørerne opfattede det grønlandske samfund som værende i krise, og debatten kan tilnærmelsesvis ses som et ekko af den danske debat i anden halvdel af 1800-tallet, hvor man ligeledes pegede på, at forstyrrelser i den fine balance mellem tradition og modernisering kunne have voldsomme negative konsekvenser for samfundet (Rud 2013: 556; K. Langgård 2011: 341, 354).

Sideløbende begyndte den grønlandske litteratur at røre på sig. Den første grønlandske roman udkom i 1914, og litteraturen beskæftigede sig fra begyndelsen med spørgsmål om identitet og nation. De to første romaner foregår begge i et moderne land fri fra koloniale hierarkier, hvori byer og europæisk teknologi var nyttige, integrerede dele af grønlandsk kultur. Fælles er en drøm om at løfte nationen ud af det koloniale afhængighedsforhold med dertilhørende undertrykkelsesmekanismer. Inuit er her ikke fundamentalt civilisatorisk underlegne – modernitet og grønlandskhed udelukker ikke hinanden, men det kræver udvikling at komme op på europæernes civilisationsniveau (K. Langgård 2008: 53; Volquardsen 2011: 10-1, 169-72).

I 1960’erne og 1970’erne voksede en protestbevægelse frem som reaktion mod daniseringen, der begyndte at omvælte det grønlandske samfund med overvældende hastighed i 50’erne. Man begyndte at tale om ”identitetskrise, fremmedgørelse, kulturimperialisme”, og i litteraturen var svaret entydigt: Den danske kultur er et uønsket fremmedelement, og man bør finde tilbage til de kulturelle rødder og den traditionelle grønlandske kultur. Digtene blev brugt som våben i en politisk kamp for mere selvbestemmelse, og Sume må betragtes som del af samme protestbølge (P. Langgård 1990: 20-9).

Hjemmestyret blev en realitet i 1979, og efterhånden ebbede protestbevægelsen ud. Indenfor kunst, litteratur og musik kunne man i 00’erne se et klart opgør med forældregenerationens romantiske forestillinger om grønlandsk oprindelighed. De unge grønlændere indenfor disse områder viste i perioden en mere global, kosmopolitisk orientering, hvor man så ”grønlandsk identitet som noget mere inkluderende, komplekst og erfaringsbaseret” (Otte 2012: 52). Den grønlandske kultur blev set som en integreret del af en global modernitet. Men denne diskurs indenfor den kreative klasse må også ses som et alternativ i debatten til en mere udbredt

forestilling om en essensbaseret, autentisk grønlandsk identitet, som også afspejledes i hjemmestyrets grønlandiseringspolitik (Otte 2012; Thisted 2005: 597-601; K. Langgård 2008: 54-5).

Pivfît nutât⁵

Malik Høegh og Per Berthelsen mødte hinanden på Sorø akademi i 1970, hvor de begge boede i en periode under uddannelse i Danmark, og de blev kernen i Sume. Sume var især aktive i 1970'erne, hvor de udgav 3 lp'er ud af de i alt 16 grønlandske lp'er, som blev udgivet i årtiet: *Sumut*⁶ i 1973, *Inuit Nunaat*⁷ i 1974 og den selvbetitlede *Sume*⁸ i 1976. De fik efterhånden stor opmærksomhed i Grønland, og også en del i Danmark. Blandt andet blev det til flere optrædener i tv og radio. (Lyng 1981). Sume var det første rockband, der sang på grønlandsk, og de var det første band, der ”grønlandiserede international populærmusik” (Johansen 1991: 13). De blev skoledannende: Frem til midten af 1990'erne blev nærmest al populærmusik fra Grønland sunget på grønlandsk. Til forskel fra musikken har der ikke været den samme grønlandiseringsudvikling indenfor litteraturen, hvor der altid har eksisteret et usagt krav om, ”at grønlandsk litteratur skrives på grønlandsk” (Thisted 2005: 242).

Forestillingen om den oprindelige grønlandske befolkning og deres kontakt med naturen nævnes ofte af Sume i deres tekster, og de udtrykker sig som en del af dette forestillede fællesskab, som har retten til landet Grønland:

”For længe siden kom vi til landende

vi nu bebor

Vi levede af den rige natur

og hentede vores styrke dér

Det som vore forfædre besad

skal tilfalde vore efterkommere

⁵ Nye tider – titlen på åbningsnummeret på debutalbummet *Sumut*

⁶ Hvorhen

⁷ Menneskenes lande

⁸ Hvor

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

Det er menneskenes lande

De skal forblive på deres hænder.” (Sume 1974: ”Inuit nunaat”)

Det skal bemærkes, at ordet ”menneskene” er oversat fra det grønlandske *inuit*, pluralis af *inuk* (menneske), men som bekendt også er en betegnelse for den større arktiske befolkningsgruppe, som mange grønlændere ser sig selv som del af. Verset her viser Sumes dyrkelse af den livgivende natur, og hvordan de forestillede sig, at ikkekoloniserede grønlændere levede i tæt forbindelse med denne. Derudover er der en forestilling om sammenhæng mellem sted og folk; det grønlandske folk hører sammen med og har retten til Grønland i kraft af at være de først ankomne. Som modbillede beskrives de danske kolonisatorer som hensynsløst tyranniske og tyvagtige i deres udnyttelse af grønlænderne og uretmæssige regeren over Grønland: ”Deres kronede hoveder / bød dem styre vores lande / tage rigdommene / og sælge hovederne på os.” (Sume 1974) På nummeret ”Aasarisseruttora”⁹ bliver den tætte forbindelse mellem grønlænderne og den grønlandske natur gjort helt fysiologisk: ”Gennem mine årer fosser / fjeldenes store elve” (Sume 1974). I denne metafor har symbiosen med naturen simpelthen aflejret sig i grønlændernes kroppe.

Den natur, som Sume knytter an til i deres tekster, er en smuk, tryghedsskabende beskytter, som står i et modsætningsforhold til den vestlige kultur, og så er det en specifikt grønlandsk natur med sne, is og tøj; kvaner og sæler; ødemark, klipper, fjelde og elve. Flere gange er stederne også navngivne: fjorden ved Narsaq (Sume 1976: ”Pilerinek-tikínek”), fjeldene omkring Sisimiut, (Sume 1976: ”Sisimiut”) fjeldet Inugsukasik ved Qaqortoq (Sume 1973: ”Nalunaerasuartaut tokuvok”) osv. Den grønlandske natur sættes flere gange i direkte modsætning til den vestlige, kapitalistiske kultur, for eksempel på ”Aasarisseruttora”, hvor der skabes en kontrast mellem på den ene side naturen, hvor man kan finde kærlighed, den grønlandske flora og edderkoppernes jagt, og på den anden side byen, hvor man finder trælbundne arbejdere og udbytende kapitalister (Sume 1974). I stedet for grønlændernes traditionelt tætte kontakt med naturen er de blevet fjernet fra denne, rykket væk fra bygderne og ind til byerne og en kvælende, kapitalistisk social orden. Som et modbillede på den destruktive sociale orden indført af de danske kolonialister kan

⁹ Højsommer

naturen bruges til at trøste og give ro. Den kan mildne personlig smerte og fremmedgørelse: ”selvom det øsregner” er naturen et sted, hvor man kan komme ”Væk fra / disse store huse / og de mærkelige mennesker” (Sume 1973: ”Erkigsinek sapînarama”).

Udover forholdet til naturen var den oprindelige grønlandske kultur ifølge Sume også præget af et særligt egalitært fællesskab. I et interview i tv-programmet *Musikhjørnet* fra 1976 taler Høegh om, hvordan ”inuitkulturen er en kultur, hvor man fordeler f.eks. fangsterne mellem hele bopladsen. Produktionsmidlerne er noget, alle får noget godt ud af, og de er ikke i hænderne på få mennesker.” (Danmarks Radio 1976: 20:20) I denne tydeligt marxistiske sprogbrug maler Høegh billedet af et fællesskabsorienteret urkommunistisk samfund. Det er også værd at bemærke, at han taler i nutid: Den grønlandske kultur som sådan har ikke ændret sig med tiden – den er en statisk størrelse, som bare er blevet mindre og mindre til stede i den grønlandske befolkning, og her bliver Sumes essentialistiske identitetsopfattelse helt tydelig. På nummeret ”Tamorassâriat”¹⁰ (Sume 1973) beskrives den traditionelle fangstsituation yderligere. Her er fangeren centrum i fortællingen (ligesom i koloniadministrationens forestillinger om grønlandskheden), og hans fangst fører til en idyllisk scene på stranden, hvor alle er glade og får del i sælkødet – den autentiske produktionsform fører til fællesskab og harmoni.

Koloniseringen af Grønland har voldsomme konsekvenser hos Sume, herunder passivitet og identitetstab. Disse dårligheder følges ofte op med en opfordring til og en forudsigelse om oprør, hvor grønlænderne vil generobre deres identitet og retmæssige land. Flere steder i lyrikken gøres brug af en søvnmetafor for kolonitidens passivitet frem til 1970’erne: Grønlænderne er blevet lullet i en falsk bevidsthedssøvn af danskernes hule løfter, men pludselig følger en opvågning med realiseringen af udbytningsforholdet. Her følger udsnit af hhv. ”Pilerinek-tikínek”¹¹ og ”Pivfit nutât”,¹² der eksemplificerer denne fortælling:

”Jeg kender slet ikke det ansigt ...

Men øjnene siger

at det skal gå rigtigt med mit liv

¹⁰ Den første bid af sælen

¹¹ Forventning-ankomst

¹² Nye tider

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

*fra nu
på en skøn måde
De har det
jeg ikke har
og vil gi det til mig
på en skøn måde” (Sume 1973)*

*”Jeg vågner – jeg har sovet længe
Det siges
der er gået to dage og en halv
to århundreder og et halvt
Jeg bliver klar over
at de er her for at blive rige
og er undertrykkere.” (Sume 1973)*

Flere steder beskriver Sume en ulykkelig udvikling, hvor de ser den grønlandske identitet som delvist tabt i 1970’erne og decideret udrydningstruet. Konsekvenserne er grumme. I ”Ilivnut pudavlinga”¹³ (Sume 1973) fører identitetstabt til selvmord, og en kajak med bunden i vejret forstærker idéen om, at det er den oprindelige grønlandske identitet, der er blevet forsømt og gået tabt. I ”Ukiak”¹⁴ optræder kajakken igen i en lignende kontekst: ”Kajakken ai, den stakkel, mister sit skind / tæres af tiden / nøgen / bliver den til et skelet / når ingen længere bruger den” (Sume 1973). Her er kajakken et symbol på den grønlandskhed, som grønlænderne har forsømt, som de har givet afkald på, og som de dermed er ved at slå ihjel. Også på nummeret ”Nunaqarfiit nappaqillugit”¹⁵ er den grønlandske livsform truet. De synger om ”den mulige udslettelse”, der følger med lukningen af bygderne, og hertil knytter de en opfordring om at ”begynde at leve som mennesker!” (Sume 1976) Igen er det ordet *inuit*, der er oversat til ”mennesker”, og dermed ligger der i linjen en antydning af, at hvis grønlænderne ikke lever som *inuit* (det oprindelige grønlandske), lever man ikke autentisk. Sumes identitetsforståelse er tydeligt essentialistisk med

¹³ Kravle ind i mit indre

¹⁴ Efterår

¹⁵ Genrejs bygderne

deres forestillinger om, at grønlandskheden er konstitueret af nogle statiske, oprindelige, autentiske elementer, som man kan tabe og derved som grønlænder leve uautentisk, decideret ugrønlandsk.

Essentialisme og frigørelse

Når man vender Sumes tredje plade og sætter side to på, bliver stilheden brudt af de diskante rytmer og den messende sang fra Egon Sikivats trommesang, som er en del af nummeret ”Kalaaliuvunga”.¹⁶ Efter et minut overtager rockbandet lydbilledet. I løbet af nummeret bliver udklip af trommesangen brugt som en call and response-effekt efter Høegh og Berthelsens fraser. I slutningen af nummeret kommer igen et minut, hvor Sikivats trommesang står alene (Sume 1976). Hvis man skal se nummeret i lyset af Masseys tænkning om sted, viser det en grønlandsk unikhed, som er præget af hybriditet og dynamik frem for statisk essentialisme, og hvor Grønland er rum for knudepunktet mellem forskelligartede påvirkninger. ”Kalaaliuvunga” er med sine guitarsoli, trommesang, osv. en del af den uhomogene masse, som man kan kalde grønlandsk kultur. Sume søger at genoplive grønlandskheden ved at finde tilbage til en forestillet oprindelig, autentisk grønlandsk levevis. Men med Masseys forståelse af sted har det forestillet oprindelige ikke en privilegeret position indenfor ’det grønlandske’. I den forstand tilfører Sume ikke grønlandskheden en større autenticitet, snarere kan de siges at være med til at rekonfigurere grønlandskheden på en anden og ny måde: Et centralt element i Sumes grønlandskhed er en følelse af identitetstab og en higen efter det oprindelige. Derudover baner Sume vejen for en ny form for lyrik og musik, der i sig selv er et godt eksempel på, hvordan forskellige kulturer ikke er statiske, afgrænsede størrelser.

I denne masseysk/foucaultianske læsning af Sumes virke må man pege på deres position i forhandlingen om grønlandsk identitet som en problematisk videreførelse af en kolonial arv. Sumes opfattelser er i høj grad en fortsættelse de danske kolonisorers forestillinger om grønlandskhed helt tilbage til 1700-tallet, hvor man finder idéen om det grønlandske samfund som skrøbeligt for udefrakommende påvirkninger. Og Malik Høeghs udtalelser om ”inuitkulturen” i *Musikhjørnet* ligger ikke langt fra kolonimagts beskrivelse af, hvordan

¹⁶ Jeg - grønlænder

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

grønlændernes sande og autentiske levevis i pagt med naturen under en urkommunistisk social orden var blevet forstyrret af den europæiske påvirkning. Hos Sume har analysen af grønlandskheden dog et helt andet formål end hos de gamle kolonisatorer. Hvor den hos danskerne var et centralt styringsværktøj i den koloniale administration, er den hos Sume del af et kald til oprør mod den imperialistiske, kapitalistiske danske stat.

Der er stadig en essentialistisk forståelse af det grønlandske og en forestilling om fundamental forskel mellem det grønlandske og det danske, og denne identitetsforståelse kan ses som den grundlæggende forudsætning for koloniale relationer (som i Chatterjees *rule of difference*). Ydermere kan denne statiske kulturopfattelse virke ekskluderende, f.eks. overfor folk der ikke føler sig enten helt grønlandske eller helt danske. Det er netop essentialismen, der er problematisk i denne forståelse. For Foucault var den store opgave, som nævnt tidligere, altid at undersøge mulighederne for at tænke og være noget andet, og selvom Sumes virke tilbyder en ny position, hvor essentialismen rettes som våben mod danskerne, er det stadig en fastlåsende forestilling om grønlandskhed, der holder døren på klem for videreførelse af koloniale relationer.

Fra Spivaks perspektiv ville man kunne pege på den her fremførte foucaultianske tolkning som blot værende mere andetgørelse af de koloniserede og mere ideologi, der tilslører den politisk-økonomiske dominans. Fra denne vinkel kan man i stedet se Sumes arbejde som et eksempel på strategisk essentialisme og ”counterhegemonic ideological production” (Spivak A: 275), og man kan se et større frigørende potentiale i deres virke. Sumes inddragelse af trommesangen fremstår som en opmærksomhed omkring de underkastede, førkoloniale vidensformer, der har mistet deres tidligere autoritet og gyldighed. Sume påkalder åndemanere, kajaker, fangersamfundet og den grønlandske natur som modsvar til den danske, kapitalistiske, imperialistiske undertrykkelse. Sume opfatter grønlænderne som ét folk med fælles interesser i denne situation, og deres primære interesse ser de som en bevægelse væk fra en kolonial og kapitalistisk samfundsform, i retning mod et samfund hvor grønlænderne i solidaritet med hinanden og respekt for naturen lever et liv, der harmonerer med deres grønlandske identitet. Sume mobiliserer altså den politiske kamp omkring en forestillet autentisk, homogen, grønlandsk identitet. Dette kan, med Spivak i baghovedet, være en simplificerende, men nødvendig samlende stemme mod koloniale mekanismer, selvom målet om at nå tilbage til og genskabe de

førkoloniale vidensformer er umuligt pga. den epistemiske omvæltning, som koloniseringen har medført.

Konklusion

Sume var det første grønlandske rockband, der sang deres sange på grønlandsk, og på dette punkt dannede de skole, eftersom stort set al populærmusik fra Grønland blev sunget på grønlandsk i de næste 20 år. Sproget var ét blandt mange virkemidler, som de benyttede sig af i oprøret mod daniseringen. I Sumes tekster finder vi en dyrkelse af det grønlandske sted og den grønlandske kultur samt disses tætte sammenvævning. Den grønlandske natur er den store tryghedsskaber og livgiver, og i pagt med naturen levede grønlænderne før koloniseringen i et frit, solidarisk og fredfyldt samfund. Som den store kontrast til denne naturlige livsform, og endda til naturen selv, står den danske imperialistiske kapitalisme. Koloniseringen har ført til, at grønlændernes identitet er stærkt svækket og næsten ved at dø fuldstændigt ud. Det har ført megen dårligdom med sig, og smerten må modvirkes ved, at grønlænderne vågner op af den århundredlange søvn og gør oprør mod den danske undertrykkelse for at generobre deres tabte identitet og retmæssige land.

Musikken er et tydeligt eksempel på Masseys idé om, at et specifikt sted bør opfattes som et skæringspunkt mellem forskelligartede påvirkninger, der blandes på en måde, der er unik for det konkrete sted. I denne tolkning er Sume ikke tættere på, den 'ægte, autentiske, sande grønlandskhed', men i stedet endnu en deltager i den flertydige og modsætningsfyldte forhandling, som grønlandskheden og andre identiteter altid har om sig og i sig. Til gengæld udtrykker bandet tekstligt en essentialistisk opfattelse af grønlandsk sted og grønlandskhed, som i en masseysk/foucaultiansk tolkning må beskrives som problematisk, da den opretholder en idé om klart afgrænsede, rene, essentielle identiteter, som står i et fiktivt modsætningsforhold til hinanden (Massey 1994: 152). Fra Spivaks perspektiv kan denne problematiske identitetsopfattelse dog bruges strategisk som den bedste alternative modfortælling mod danske koloniale magtvirkninger. Alt efter filosofisk ståsted kan den tekstligt-politiske del af Sumes virke i 1970'erne altså enten ses som begrænsende i sin essentialisme eller som frigørende ved at danne en modfortælling mod kolonialismen.

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

”Hvad kan man gøre, som undertrykte?

Er man ikke afmægtig

Uden grund under fødderne?” (Sume 1974: ”Takornartaq”)

Litteraturliste:

- Danmarks Radio 1976: *Musikhjørnet*, 12. maj 1976. Danmarks Radio. web: <https://www.danskkulturarv.dk/dr/musikhj%C3%B8rnet-76/> (tilgået 18:13 30./7./2018).
- Foucault, Michel 2002: *Overvågning og Straf*. Overs. Mogens Chrom Jakobsen. Det lille forlag.
- Gulløv, Hans Christian (red.) 2017: *Grønland – den arktiske koloni*. Gad.
- Hall, Catherine 2000: *Cultures of Empire, Colonizers in Britain and the Empire in the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Manchester University Press.
- Heede, Dag 1992: *Det tomme menneske, introduktion til Michel Foucault*. Museum Tusulanum.
- Johansen, Brian A. 1991: *Musikken i Grønland, hvorfra, hvorhen?, det grønlandske folks musik i ældre og nyere tid, set i relation til det grønlandske samfunds opbrud og udvikling*. Københavns Universitet Musikvidenskabeligt Institut.
- Langgård, Karen 2008: “Oral/Past Culture and Modern Technical Means in the Literature of the Twentieth Century in Greenland”. *Acta Borealia* 25, nr. 1.
- Langgård, Karen 2011: ”Grønlandsk etnisk-national identitet i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet”. Ole Høiris og Ole Marquardt (red.): *Fra vild til verdensborger, grønlandsk identitet fra kolonitiden til nutidens globalitet*. Aarhus Universitetsforlag.
- Langgård, Per 1990: "Grønlandsk litteratur i 70-erne og 80-erne". *Nordica* bind 7.
- Loftager, Jørn 2018: ”Ideologi”. *Den store danske*. Gyldendal. web: http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Statsl%C3%A6re_og_poli_poli_videnskabsteori/ideologi (tilgået 15:06 21./12./2018).
- Lynge, Birgit 1981: *Rytmsk musik i Grønland*. PubliMus.
- Marquardt, Ole 2011: ”Dyder og laster i grønlændernes folkekarakter – en diskurs fra kolonitidens første to hundrede år”. Ole Høiris og Ole Marquardt (red.): *Fra vild til*

verdensborger, grønlandsk identitet fra kolonitiden til nutidens globalitet. Aarhus Universitetsforlag.

- Massey, Doreen 1994: *Space, Place and Gender.* University of Minnesota Press.
- Olsen, Tupaarnaq Rosing 2005: *I skyggen af kajakkerne, Grønlands politiske historie 1939-79.* Tupaarnaq Publishing.
- Otte, Andreas 2012: "Populærmusik fra Nuuk – Alternativer til en essensbaseret grønlandsk identitet" ("Popular music from Nuuk – Alternatives to an essentialistic Greenlandic identity"). *Tidsskriftet Grønland* 60, nr. 1.
- Otte, Andreas 2015: "Nuuk underground – Musical change and cosmopolitan nationalism in Greenland." *Popular Music*, 34, s. 113-133.
- Rud, Søren 2013: "Governance and Tradition in Nineteenth-century Greenland". *Interventions: International Journal of Postcolonial Studies* 16, nr. 4.
- Said, Edward 1978: *Orientalism.* Random House.
- Spivak A: Spivak, Gayatri Chakravorty 1988: "Can the Subaltern Speak?". Cary Nelson og Lawrence Grossberg (red.): *Marxism and the Interpretation of Culture.* University of Illinois Press.
- Spivak B: Spivak, Gayatri Chakravorty 1988: "Subaltern Studies: Deconstructing Historiography". Gayatri Chakravorty Spivak og Ranajit Guha (red.): *Selected Subaltern Studies.* Oxford University Press.
- Sume 1973: *Sumut.* Demos.
- Sume 1974: *Inuit Nunaat.* Demos.
- Sume 1976: *Sume.* ULO.
- Sørensen, Axel Kjær 1983: *Danmark-Grønland i det 20. århundrede, en historisk oversigt.* Nyt nordisk forlag.
- Thisted, Kirsten (red.) 2005: *Grønlandsforskning, historie og perspektiver.* Det grønlandske selskab.
- Volquardsen, Ebbe 2011: *Die Anfänge des grönländischen Romans. Nation, Identität, und subalterne Artikulation in einer arktischen Kolonie.* Tectum.